

RAZGOVOR SA ALEKSANDROM KRAUSOM

Tekst predstavlja transkript razgovora sa Aleksandrom Krausom, preživelim Holokausta, vođen u biblioteci Treće beogradske gimnazije 30. novembra 2024.godine, u okviru treninga za mlade projekta Fatcs not fiction. Razgovor je vodila Maja Keskinov, nastavnica filozofije iz XIV beogradske gimnazije u prisustvu koleginice Zorane Matićević i dvadesetak učenika koji su prisustvovali celodnevnom treningu.

MK: Danas će sa nama razgovarati Aleksandar Kraus, za sam početak, g. Kraus, volela bih da se vi sami predstavite našim učenicima.

AK: Hvala. Veliko mi je zadovoljstvo i čast što sam u ovoj prostoriji sa vama mladima i sa vama manje mladima (obraća se MK), ja sebe obično predstavljam kao višemanje mlad. Moja majka je bila ovde profesor srpskog i francuskog jezika, pre 80 godina. Ja sam rođen 1940.g. znači uoči Drugog svetskog rata i na početku Drugog svetakog rata sam imao godinu dana. Ja sam inženjer metalurgije, u Beogradu sam završio tehnološko-metalurški fakultet, išao sam u Prvu beogrdsku gimnaziju na Dorćolu, i predlažem da tamo svratite, i pogledate ploče sa leve i desne strane, sa jedne strane su muška imena a sa druge strane su ženska imena, nastradalih u Holokaustu. Išao sam u (osnovnu) školu broj Jedan, to je škola braća Ribar pored Saborne crkve, tako da sam svo školovanje završio u Beogradu. Rođen sam u Beogradu, mada sam bio vrlo iznenađen i dosta dugo u životu nisam znao zašto moj otac koji je bio lekar, u Peckoj, 50 km od Valjeva prema Drini, zapadna Srbija, seoski lekar, porađao je mnoge seljanke a nije porađao svoju ženu, i onda sam shvatio mnogo kasnije a nikada mi nisu to rekli, da kod Jevreja postoji određena tradicija da to (porođaj) nije moglo da se sprovede u Peckoj, nego je on svoju ženu poslao da se taj deo obavi u Beogradu; posle sam ga razumeo, ali dugo mi to nije bilo jasno. Ja sam godinama unazad, deset godina unazad bio aktivan u Savezu antifašista Srbije, bio sam čak predsednik.

MK: Ja bih vas zamolila (obraća se publici) da u toku razgovora zabeležite negde neko pitanje, nešto što vam bude interesantno da posle pitate g. Krausa. Dakle, rekli ste nam da ste bili jako mladi kada je počeo Drugi svetski rat. Šta nam možete reći, kako su vaši roditelji reagovali na prve znake opasnosti?

AK: Ja imam prva sećanja, to je vrlo interesantno, i to ću vam reći. Moj otac je studirao u Zagrebu, a u Peckoj je dobio posao, Pecka je jedno malo selo poznato po kafanama i šljivovici, i bio je iz vrlo religiozne jevrejske porodice, spreman za rabina, ali je vremenom, kada je video kako se stvari zaoštavaju ipak postao levičar i to mu je bila druga religija. Pošto već kreće nacizam u Nemačkoj 1933. g., bilo je opasno. Zamenio je jednu religiju drugom religijom, i postao je vrlo strasni levičar. Tako da je on (otac) počeo da se pridružuje tim levičarskim krugovima, to su bile partijske ćelije i posle simpatizer, a nije znao da ga ti levičari, komunisti u tom Peckaroškom kraju prate, da je doktor, da je podoban, da su lekari vrlo važni za buduću borbu itd. I postao je član Partije od 1941.godine, i bio je u samoj žiži početka ustanka. Bio je lekar u Valjevskom partizanskom odred, a posle je premešten u Šumadijski patizanski odred.

E sad, moja majka je ostala sama samnom, sa bebom, i prvo su ih ... i tamo su bili Nemci, ušli su u sva ta sela i mesta, i onda su pokazali da je to žena komuniste, lekara koji je partizan. I onda smo bili u centru sela, privezani, da su seljaci mogli da gađaju, pljuju i šta je znam... ali niko nije hteo, tako da su bili, svi su poštovali moga oca i moju majku. I provela je vreme u njihovom zatvoru u Ljuboviji pa u Šapcu. Bili smo u Šapcu mesec dana, i ja sam bio sa njom. Ona je odlično znala nemački, i bila je na tamo nekom saslušanju i taj pedantni Nemač, i dobila je ona dokument od seljaka da je ona udovica nekog Srbina iz Hrvatske kojeg su Ustaše ubile i sad nije istina da je ona žena tog lekara, i jedan četnik je stajao pored njega pa je govorio: „Pa to je tipična Jevrejka, zar ne vidite?“, ona je imala jednu fizionomiju koja je bila tipična, crnka jedna, a ovaj Nemač je govorio: „Pa ja imam dokument!“, pedantan je i pustio je. I na izlasku su joj pokazali tamo neku gomilu garderobe, dečije cipelice... i neko joj je rekao uzmite za dete, za mene, a to je bilo od ubijenih, od nečega što se zove Kladovski transport, od 1200 Jevreja iz Austrije koji su bežali i išli brodom do Kladova, i hteli su u Palestinu do Crnog Mora, a tamo su zaustavljeni i transportovani u Šabac i ubijenu su tu sasvim blizu, išli su jednim maršem koji se i dan danas zove Krvavi marš.

E sad, kad se ona vratila u to selo više, nije mogla tamo gde je bila u Peckoj, nego u susedno selo. Dobila je falsifikovane dokumente da je Branka Novaković, a ja sam bio Aleksandar Novaković, i sa tim je trebala da ide u Beograd da je veza neka dočeka, nije je dočekala. Išla je brodom, ne znam dal znate išla je nekada brodska linija Šabac - Beograd, tako da je sa tim brodom došla u Beograd, trebalo je da je sačeka neka veza ali je nije sačekala, na adresi Kosovska 39, i dan danas kad prođem tamo, unutrašnja zgrada, ima dva stepeništa, i ona je da me podoji, sela tamo na neko mesto, na drugi, treći sprat i čula su se vrata, pojavila se jedna Crnogorka. I ta joj je rekla žena uđi unutra i podoj dete, bila je vrlo ljubazna, i onda su dve njene ćerke koje su očigledno bile Skojevke ponudile pomoć i moja je majka tu bila par dana, a one su preko svojih veza pronašle u selu Dudovica potrebu za profesorkom, za privatnu gimnaziju i ona je sa tim lažnim dokumentima otišla tamo i tamo je sačekala kraj rata. Bila je profesor, vodila đake u Valjevo da polažu maturu, jedanput je ceo voz bio zaustavljen, da nju izvuku, imala je crveni šešir koji je posle rata jedini dokumet iz tog vremena, artefakt, jer su tražili tu ženu sa crvenim šeširom, i isto se izvukla na to poznavanje nemačkog jezika, i da nije ona ta na koju se sumnja i sad tu dolaze ta moja prva sećanja.

Prvo sećanje mi je 1943. na Božić je domaćin isekao badnjak i doneo u kuću, ali vi to sad ne možete da zamislite, unosi se Badnjak, u seoski šporet, koji je bio klasičan šporet se ubacuje u ložište, jedan deo badnjaka a onaj gde je odsečen sa druge strane, pošto tu ima snega i vlage, cvrči, cvrči ona vlaga koja na tu stranu izlazi, a badnjak je trebao da se celiva, on je bio u visini mojih očiju, ja sam bio klinac od tri godine i trebao sam da poljubim taj badnjak, unutra plamen, ovo cvrči preda mnom i možete misliti kakva je to katastrofalna jedna situacija jer ja sad treba da celivam badnjak, vrištao sam i dobio sam batine po guzi, jer je trebalo ako se to ne desi, mi ćemo biti odgovorni za stradanje stoke, za nekakve nesreće, bolesti, itd. I ja sam to celivao ko zna kako i spasao se... ta slika tog plamena i toga to mi je prvo sećanje.

I sad još ima još jedan, to je već 1944.g. bombardovanje u Beogradu na Pašinom brdu, bio sam kod tih koji su spasili našu familiju, oni su dolazili po hranu u to selo Dudovica a ja sam tada

valjda bio kod njih, i tu se zatekao te 1944. godine u jednom podrumu, jer je bilo najavljeno da će biti to bombardovanje, i ja sam bio u krilu odjedne od tih sestara, čulo se fijuče bomba, to sam naknadno shvatio ali strašan fijuk, i taj prozor koji je bio iz tog podruma beo, odjedamput se zamračio. Bomba je pala na susednu zgradu, porušila sve, a mogla je da padne na nas i ja danas ne bi pričao da se to desilo. To su mi ta sećanja, sva su bila audio vizuelna i sve su mi naknadno objašnjavali šta se tu zapravo događalo i ja sam to mogao da rekonstruišem.

Onda dolaze i neka druga, kako je oktobra 1944. oslobođen Beograd, ja sam bio u jednom selu u Zapadnoj Srbiji koje se zove Bastav, i u tom Bastavu, došli su po mene, poslali su čeze, ja sam bio sa nekim ko me dovezao do nekog kamiona, vojni kamion i vojnik koji došao po mene, to je poslato, moj otac je bio pukovnik, izašao je iz rata i imao je mogućnosti da pošalje po sina, i kada sam ja ušao u taj kamion, napred, nisam mogao oka da odvojim od nečega što sam tu ugledao. Bila je to jedna žena koja je imala samo prorez za oči, to je bila bula, jedna muslimanka koje su nosile tada tu odeću za koju ja tada nisam znao šta je. Vrlo smo brzo naišli na neku stražu, a kada je nekakva straža onda se kaže lozinka, moraš da znaš lozinku kao i danas lozinka na internetu, ako znaš pravu lozinku onda će te pustiti, a ovaj moj je kada smo prošli to, rekao: „Prazne se dvojica plaše!“, onaj tamo ne zna da mi u pušci nemamo metaka, a mi ne znamo kako će on da reaguje, i onaj se plaši i mi se plašimo.

Ja bih sad tu stao, to su ta prva pamćenja i sećanja i dokaz da sam žrtva Holokausta

MK: Da li možemo da porazgovaramo o vašoj mami, koja je bila profesorka u ovoj (Trećoj beogradskoj gimnaziji), samo u nekoliko rečenica?

AK: Moja majka, ona je ta, hrabra. Moj otac je bio u partizanima i bio je hrabar i ima dokumenata u knjigama, moj otac se spominje u Dedijerovom dnevniku u tri toma i na drugim mestima, ali on je bio zajedno sa drugima. A moja majka samnom, sa bebom bila je u okupiranoj zemlji, jevrejka sa jevrejskim detetom, mogla je da strada svakog trenutka iz bilo kog razloga. Moja se sestra rodila 1947.g. i majka je mislila da ću ja biti ljubomoran, a onda je mene majka tešila da smo nas dvoje proveli rat pod jorgan planinom, u Peckoj, u Dudovici. Nije morala da me teši, ja sam baš svoju sestru voleo, ceo život. Moja majka je nemački znala iz kuće, jer su u jevrejskim familijama pre Drugog svetskog rata govorili nemački. To su bili jevreji iz srednje Evrope, Aškenazi, za razliku od Sefarda koji su došli iz Španije. Na hebrejskom Sfarad znači Španija.

Majka mi je predavala francuski, kada mi je otac umro 1970. godine bila je jedan od prvih simultanih prevodilaca, to je nateže moguće prevođenje, a ona je to radila sa nemačkog, sa engleskog, sa francuskog na srpski. Prevodila je u svetu svim našim rukovodiocima, i žao joj je bilo što nije prevodila Titu. To je Ivanji prevodio. Putovala je po svetu i jako je bila vredna i poslednju knjigu koju je prevela i koju se spremam da izdam sada kad imam više vremena „Dokumenti nacionalsocijalizma“. Perfektna je bila kao profesor, kao majka.

MK: Kada ste shvatili da ste preživeli tako nešto značajno kao što je Holokaust i kako vas je to oblikovalo, i kako ste se sa tim nosili?

AK: Mnogo, mnogo kasnije. To pitanje se nije postavljalo godinama. U Prvoj muškoj gimnaziji u koju sam išao, bio sam dosta nemiran kao klinac, sekretar gimnazije je bila Sonja Baruh, sestra braće Baruh i ona je jednaputa kad sam ja došao kod direktorke i ona je bila tu, dal ću da dobijem neki ukor jer sam bio nevaljao, ona se smeškala i meni je naknadno postalo jasno što se smeškala. Znala je ko sam i odakle sam i šta sam, a ja nisam imao pojma. Niko nije pravio pitanje, nije se pravilo pitanje ko je ko, i ko je koje nacionalnosti dugo, dugo posle Drugog svetskog rata. Ta pitanja su bila potpuno zanemarena i sporedna.

Igrao sam košarku, bio sam u juniorima Zvezde na Kalimegdanu, kada su bili počeci košarke. Imao sam problem koji me navodio da tu nešto samnom nije u redu, tuširali smo se, ja nisam smeo da se skinem go jer sam bio drugčiji. Ali nisam znao zašto. Tu je počela da se javlja neko pitanje koje sa roditeljima nisam nikako rasčišćavao. I tu je moja košarkaška karijera stala jer me je bilo sramota, jer sam imao kompleks.

Mnogo ranije od ovog perioda o kom sam vam pričao, došao sam kući i rekao sam mojima da znam ko su Jevreji. A oni se nešto gledaju jer mi nikad nismo o tome pričali, i oni pitaju: „Pa ko?“, a ja kažem: „Mirko i još jedan, dvojica nekih klinaca.“ „Zašto su oni Jevreji?“ „Pa idu u jevrejsko obdanište.“ Pošto su postojale pri jevrejskim zajednicama jevrejska obdaništa, a ti dečaci su išli i oni su Jevreji, a ja nisam.

Najgora je situacija bila sledeća. Pošto sam ja voleo na to Zvezdino da idem, i posle škole i pre škole da igramo košarku, i fudbal se igrao takođe, i atletika, trčalo se. Jednog dana ja zakasnim na ručak, nedeljni ručak. Nedeljni ručak je bio i u srpskim porodicama vrlo uobičajeno da nedeljni ručak sa porodicom bude veoma važan događaj, da se ne preskače, i da se tu porodica okupi. I ja jednog dana, na takav jedna nedeljni ručak, zakasnim, bogtepita koliko, dva sata, zaigrali se, i moj otac pobesni, nisam dobio batine ali je bila stražna reakcija. Zašto? Zato što kod Jevreja postoji nešto kod devojčica i kod dečaka veoma važan događaj kad odrastaju, kada se to priznaje, to se zove kod devojčica Bat Micva, a kod dečaka Bar Micva. Bar Micva je kada od dečaka postaje muškarac, i sastavni je deo nečega što se zove Minjan. Za molitvu je potrebno 10 Jevreja, i sad taj može da bude jedan od deset posle trinaeste godine, upotpunjava taj Minjan.

Ja niti sam imao pojma, niti su meni išta rekli, niti sam znao da je to taj dan kad mi se taj rođendan moj treba tako da obeleži. On je bio besan, a bio je besan zato što nikada nije govorio o jevrejstvu, nije priznavao jevrejstvo, ušao je u drugu religiju, mene su vaspitali kako su vaspitali, pola stvari nikad nisu rekli, ma 100 posto, sve sam saznavao sam, izokola, i tad sam bio potpuno siguran, nema više nikakvih dilema, sve su te moje sumnje bile odagnate i znao sam ko sam. Ali to se pitanje u životu nije postavljalo, nije bilo antisemitizma, nije bilo nikakvih ekscesa do nekakvih kasnijih vremena kad sam počeo radeći u nekim firmama da vidim da tu i tamo poneko nabacuje tu temu, ali nisam se obazirao, bio sam prilično siguran. Ali to je uvek pitanje manjine u jednom većinskom ambijentu koje se dan danas mora nekako ozbiljnije promatrati i zato sam danas tu.

MK: Imate li nekih pitanja? (obraća se učenicima)

UČENICA IVA: Kako je vaš otac prošao tokom rata i koliko dugo se vaši roditelji nisu videli dok je rat trajao?

AK: To je odlično pitanje. Nikada u životu moj otac i ja nismo uspostavili odnos koji sam ja imao sa svojom majkom. On je bio strog, ja imam spartansko vaspitanje, bio je vojno lice, ali nismo se videli. Ja sam njega prvi put video sa četiri godine i tokom života kad god je odlazio negde na put, moja je majka mene nagovarala, pa poljubi tatu, a on nije uspevao da nikada da samnom uspostavi neki kontakt, nekada je to išlo preko majke. On je voleo i trebao je da studira tehniku, ali su ga neki bogati rođaci jedino hteli da stipendiraju za medicinu. Odlično je znao matematiku i voleo je da rešava matematičke zadatke i meni je pokazivao matematiku i voleo je da igra šah. Mi smo igrali šah i ja se sećam kako sam ja u jednom trenutku njega krenuo da pobeđujem. Te dve aktivnosti su bile zajedničke, ja sam bio užasno ljubomoran što neki moji drugovi na košarci kad igramo neke utakmice vrlo važne, dolaze roditelji, očevi da gledaju, da navijaju za svoju decu, a moj otac nikada nije došao niti ga je interesovalo šta ja tamo na Zvezdinom radim, tako da sam bio po tom pitanju prilično nezadovoljan. Kasnije, do danjašnjih dana sam postao ponosan na ono što je on u životu radio, između ostalog je bio prvi ministar zdravlja Jugoslavije. Jugoslavija je bila velika država i uvažavano je bilo to njegovo angažovanje. Ako ste čuli za bitku na Neretvi ili gledali film, to je bila bitka za ranjenike, on je bio taj u vrhovnom štabu koji se bavio ranjenicima zajedno sa Gojkom Nikolićem koji je bio načelnik sanitetskog odeljenja vrhovnog štaba. Moj otac je bio prvi načelnik Vojno Medicinske Akademije VMA, koja i danas postoji, a koja je osnovana kao Univerzitet. Sa jedne strane sam bio veoma ponosan na njegova dostignuća kao intelektualaca, uvek sam smatrao da ja ne mogu svoje roditelje da dostignem. Mnoge moje kolege, ili čak svi, vrlo im je lako bilo da prestignu svoje roditelje, a ja sam celog života imao utisak da ja nikako ne mogu da nadmašim svoje roditelje, pogotovo oca.

UČENICA IVA: Tokom celog rata se nisu videli....

AK: Nisu se videli celog rata i nisu znali da li je neko živ, majka nije znala da li je on živ, on nije znao... Ima priča jedne prijateljice partizanke Lale Ivković iz Čačka, iz poznate levičarske porodice Ivković, ona je javila mojoj majci gde mi je otac, to je 1944.g i da se ona udesi, neku haljinu i da ide da se susretne sa njim. Onda je ona došla u kancelariju, a on je imao sastanak, nije mogao da izađe odmah, to je tako izgledalo, takva jedna krutost i strogost koju je zadržao celog života. Bio je jedna jako introvertna priroda, jako je sve preživljavao i umro je rano, sa 60 godina, imao je tuberkulozu, veoma opasnu bolest koja je harala posle drugog svetskog rata i nisu postojali antibiotici kao danas. Tuberkuloza se lečila samo antibioticima, ali pri antibiotik streptomycin je otkriven 1948.godine, tako da je onda već bio narušenog zdravlja.

UČENIK VLADIMIR: Vi ste preživeli drugi svetski rat. Zanima me kako od kraja rata pa do današnjih dana vi gledate na to, kad pomislite: Ja sam preživeo Drugi svetski rat. Kako vi to gledate i na šta tačno pomislite?

AK: Išao sam 1985 godine prvi put u Izrael, imamo familiju u Izraelu sa ženine i sa moje strane, ja sam išao poslovno, ali sam hteo da iskoristim da se sretnem sa tim članovima porodice za koje sam samo znao da postoje. Od mog oca brat je otišao u Izrael 1936. g. jer su mnogi odlazili jer su znali šta se u Evropi događa. Ja sam tada bio, a možda ćete i vi imati prilike da odete, u muzej posvećen Holokaustu, zove se Jad Vašem, Jad je ruka, vašem je ime, obično se to ne prevodi i malo ko zna. Tamo sam došao veseo, bio sam u poseti rođacima, jedna od stvari koja se tamo

obavezno posećuje to je taj muzej, ali ja nisam bio spreman šta ću ja tamo doživeti. Kasnije sam išao još nekoliko puta, ali ono što je tada bilo a i danas postoji, u jednom trenutku sam prolazio kroz jedno kao groblje, postavljeni su spomenici, nadgrobni spomenici na kojima pišu neke brojke, i te brojke su bile Rumunija 120 000, Jugoslavija 80 000, brojka koja me potpuno dokusurila je bila Poljska 3 miliona. I onda sam pukao, i počeo sam tako da plaćem da uopšte nisam mogao da se zaustavim. Ova tetka od moje žene koja me je vodila je videla to i ćutala i tada sam shvatio šta sam ja mogao da doživim. I odonda, to je 40 zadnjih godina vučem tu svest o tom identitetu a koji ranije nije postojao.

Kako da vam kažem, sa jedne strane imate taj osećaj da ste preživeli, ali kao i vi sada, dok ste mladi i dok je život pred vama sve je drukčije, gledate drugim očima na život. A kada se film prilično odmota počinje neko bilansiranje, počinje neko sabiranje gde si bio, šta si radio, i onda ta bitna pitanja kao što je ovo, dolaze u neke prioritete, jer kako to preneti, kako to da ostane upamćeno i zato ja uvek rado o ovome govorim i naša familija, žena i ja imamo 3 dece i 9 unuka, neki od njih su vaši vršnjaci, i ta tema je prisutna i ja pokušavam da to i na neki način ostane i zabeleženo i sačuvano.

Sami sebi predstavite 6 miliona, to se u istoriji civilizacije nikad nije desilo, i jeste jedna reč i jedan događaj koji bi trebalo sa nekom većom senzibilnošću koristiti, a prilično se često sada reč Holokaust u političke svrhe koristi, ni približno to nije ono što se događalo i trebalo bi tu malo spustiti priču.

UČENICA DEJANA: Da li ste vi kao mladi imali dvojbu dok se sve to dešavalo, koliko je zapravo strašno sve to bilo ili je to vama bio deo svakodnevice? Da li ste nekada mislili da će doći kraj, i kad će sve biti u normali ili je to za vas bila normala?

AK: 1947.g sam počeo da idem u školu i u dvorištu škole je direktor rekao: „Evo sad polazi u osnovnu školu generacije dece rođena pred Drugi svetski rat.“ To je bilo u Dečanskoj ulici, tamo je bila škola, preko puta Doma omladine, sad je tamo muzička škole a nekada je bila osnovna škola. Na pola (prvog razreda) smo otišli u Sloveniju, da se moj otac leči od tuberkuloze, i bili smo na Govniku. Govnik vam je jedno mesto u kojoj i dan danas postoji najbolja bolnica, kao Čarobni breg Tomasa Mana, takva je to bolnica bila u Sloveniji. Nije bilo mesta za sve lekare, moj otac je bio lekar, i stanovali smo u zajedničkom stanu. Zajednički stan je bio vrlo česta pojava posle Druhgog svetskog rata, stanovanje sa više familija. Tu je bila jedna žena koja je imala sina i ćerku, i ta žena je bila neverovarno vesela i stalno se smejala. Ja nisam shvatao što je teta Ruža tako jedna zabavna i fina žena, dok jednog dana nije pokazala (na podlaktici) broj iz Aušvica. Ona je preživela Aušvic, i pošto je preživela Aušvic njoj je sve naknadno bilo veselo, ništa nije moglo da se desi strašno što ne bi ona mogla da savlada posle onoga što je preživela na način kako je preživela.

Postao sam svestan polovinom života, kad sam napunio 40, 50 godina onda sam toga postao potpuno svestan. To pitanje da sam Jevrejin nisam tako glatko izgovarao, ali sam devedesetih, kad sam shvatio koliko sam ja za druge Jevrejin, onda više nisam mogao to da potirem, ako sam za sve druge, onda neću da se pravim kao da nisam, a dobar deo života je to bilo beznačajno.

UČENIK LUKA: Rekli ste da kad ste došli u Beograd trebali ste da nađete nekog agenta koji nije došao i da ste dobili neke lažne dokumente, pa me zanima ko je sve to bio, da li je to bila neka organizacija koja je pomagala Jevrejima i kako je sve to bilo?

AK: Nije bila organizacija koja je pomagala Jevrejima, ali ta pozadina, to su bili radnici u okupiranoj zemlji koji su skupljali odelu, vunene čarape, falsifikovana dokumenta, sakrivali ljude. U tom smislu je moja majka iz Šapca, Bjeka Mihajlović je napravila ta dokumenta, lažno ime i prezime, i tako je došla. I nju je trebalo da sačeka veza, nije to bio neki agent nego organizacija isto tako nekakva pozadinska, i taj se čovek nije pojavio, i ko zna iz kog razloga se nije pojavio, ali se ta priča nastavila potpuno slučajno sa ovom Crnogorkom i njenim ćerkama. Ja samo posle prvu svoju platu dao toj staroj Crnogorki, imamo sliku i sve je to zabeleženo i novine su pisale o tome, „Politika“ je pisala o tome.

Za mene je to pitanje, te ogromene cifre, brojke iz cele Evrope... zašto se Jevreji nisu organizovali i reagovali, zato što su uglavnom, za razliku od mene i moje familije koji sam ateista, ipak je to u osnovi bio vrlo religiozan narod, i ostao, i to pitanje da neće da ubiju i da se bore na način kako se drugi prema njima ponašaju, to je očigledno bilo preovlađujuće...

UČENICA IVA: Moja prababa Jevrejka koja preživela Holokaust i Drugi svetski rat, ona je promenila ime tokom Drugog svetskog rata i to ime joj je ostalo do kraja života. Da li ste vi živeli u ubedenju da se zovete vašim lažnim imenom koje ste dobili tokom rata i kad ste shvatili ko ste zapravo?

AK: Mi nismo imali to, mi smo odmah bili Kraus i ja sam sa tim Kraus imao problem sa 16 godina smo mi dobijali lične karte, u toku gimnazije, i ja kažem majci mojoj: „Dobro bre, ja mogu da budem Dorćolac, ja mogu da budem Beograđanin, nikako ne mogu da budem Srbin, sa ovim Kraus jedini u razredu, ja ne mogu da budem Srbin, ovo je jedna problematična priča!“, I ona kaže: „Pa dobro, kako god ti hoćeš.“, A ja kažem: „Pa mogu da budem Jugosloven.“ Mi nikad nismo imali ta lažna dokumenta, to je bilo za jednokratnu upotrebu samo za vreme rata.

Mislim da taj slučaj, kao vaša prabaka, toga je bilo dosta, to je bilo uslov da se spase, tako su se mnogi spašavali. Ja u Beogradu znam takvih pet, šest situacija.

MK: Za kraj, šta je najvažnija poruka koju biste vi želeli da naši mladi ovde čuju o Holokaustu, i kako vi vidite ulogu istraživanja istorije Drugog svetskog rata u njihovom obrazovanju?

AK: Od troje moje dece, najmlađa ćerka živi u Kelnu, ima 4 dece, starija ćerka je u Pragu i ima tri sina, a naš sin je u Beogradu i ima dvoj dece od kojih je jedan sada upisao prvu godinu Fakulteta organizacionih nauka, i prošle godine o mene pita za maturski rad da hoće da radi Drugi svetski rat. I tu smo mi počeli da uspostavljamo nekakvu hemiju, jer njega interesuje politika i Drugi svetski rat, i ja mu nabavim sve knjige i on napravi taj rad. I ja da pročitam, sve u redu, nema nikakvih zamerki. Tako da, ako bih rekao čitajte knjige...

Ako pratite politiku a u godinama ste kada vidite šta se oko vas događa, razmišljate svojom glavom, razmišljajte i dalje, razgovarajte, pratite šta se događa. Svet postaje dosta komplikovano mesto. Ja sam inženjer, to znači da vrlo insistiram na pitanjima tehnologije i šta tehnologija

omogućava, pitanja demokratije, pitanja organizacije društva, čime ćete se baviti, nije lako izabrati poziv, neće se svi baviti istorijom nego će biti neko ovo neko ono, ali društvena pitanja, pitanja odnosa među ljudima su skoro pa dominantna, bez njih nikako nećete moći, uvek ćete s nekim raditi i za nekoga raditi, bilo da je to porodica, bilo da je to na poslu, bilo da ste u nekakvom klubu... Tako da bavite se sportom, budite zdravi, nemojte da podlegnete nekakvim lošim navikama, jer je život suviše kratak da biste mogli da zadovoljite sva vaša interesovanja koja su objektivno draž života.

Nemojte biti apolitični, ali duboko razmišljajte o stvarima, nemojte se olako prepuštati ni jednoj politici ...i političari su ljudi, desilo se jedanput, Hitler je uradio to što je uradio, bio je potpuno otkaćen tip, i to se može ponoviti, nema nikakvih garancija, ali borite se za bolje sutra, za vašu budućnost. To ja pričam mojoj deci i mojim unucima.

Bilo mi je veliko zadovoljstvo i drago što smo se danas ovde družili.

MK: (aplauz publike) **Hvala vam puno na razgovoru, i naša ideja je da napravimo jednu grupnu fotografiju sa vama.**